

κόνας. Το λουτρό που ήτο υποχρεωμένος να κάνει καθένας από τους ξένους της Κύπρου νομίζει κανείς ότι είναι λουτρό των νεότερων χρόνων από άποψης μέρους και τρόπου. Τα λουτρά της Ναουσάς είναι μιά άλλη λαμπρά οικοφυία.

Ο ελληνικός πολιτισμός είχε τελείως εν χρήσει τα λουτρά. Ένα πλήθος παραστάσεις των αρχαίων αγίων, μιά δίνονυ ζωγραφέσαν την εικόνα των λουτρών που περιγράφου οι Έλληνες ζωγραφείς. Μιά θαυμαστή παραστάσι της Τανύγρας παριστάνει δυο γυναίκες τή μία γυμνή τεσσάρι από μιά κοινή και τή άλλη μ' ένα σεντόνι μόλις σκεπασμένη όπως ή 'Αφροδίτη της Μήλου να περιμένη τή σειρά της. Καί χάρις τών Πλάτωνα μαθαίνουμε ότι ή εθεοργασία του νερού έρχεται από πολύ μακριά. Τά μετεχειρίζοντο στη μυθική 'Ατλαντίδα. Περιγράφου λουτρή καταπληκτικης πολυτελειας.

Από τους Έλληνας έπληραν τά λουτρά οι Ρωμαίοι, που τά έφθινον πράγματι σε τόση περιωπή και λαμπρότητα, ώστε να γίνονται μέσα σ' αυτά τά όργια των αιώνων της παροικιης. Καί από τους τελευταίους αυτους τά έζηλονόρησε τός Βυζάντιον, όπου ένα μεγάλο μέρος των δημοσίων έργων των αυτοκρατόρων ήσαν οι λουτήρες. Στο Πάρισι ακόμη εθεοθή άρχαία λουτρά έργο της ενδόξου διαβίσεως από εκεί του αυτοκράτορος Τουλιανού.

Αλλά παραλλήλως προς τόν άσφατο ελληνικό κόσμο είχαν καθιερώσει τά λουτρά και οι άλλοι άρχαίοι λαοί. Τα λουτρά για τους Αιγυπτίους αποτελούσαν ένα ιερό καθήκον. Οι ιερείς ήσαν υποχρεωμένοι να πλύνονται τρεις φορές τήν ήμέρα και δυο τήν νύκτα. Οι σοφύνοι όφειλαν πριν να κατελθόν να λουθούν. Ο άσσυριόος πολιτισμός και ο βαβυλωνιακός μιά όφισαν επίσης μνημειώδη έρεσια λουτρών. Οι Πέρσαι τό ίδιο. Όταν ο 'Αλεξάνδρος ο μέγας έμεινε στα λουτρά του Δαρείου κατελάλη. Οι Έβραίοι έλούοντο επίσης κατά θρησκευτική υποχρέωση. Ο Μωΐσθς που δεν ήτο μόνον μέγας νομοθέτης αλλά και μέγας θρηολόγος είχαν επάρβαλει τά λουτρά διά νόμου. Οι ορμαίοι θύελλοι της Βηθσαβεί και της Σουσανας μαρτυρούν πόσον συχνά οι γυναίκες των Έβραίων εφοσκοντο στα λουτρά.

Τήν παρόδον αυτήν των αρχαίων λαών τή άνατολή έσυνέχισαν οι Τούρκοι στους οποίους τά όφειλεται ή συντήρησι των λουτρών στους σκοτεινούς αιώνες που μιά παρεξήγησις του πνεύματος του Χριστιανισμού έξ μέρους του άμαθούς κλήρου έκαμε τήν Χριστιανική ανθρωπότητα να περιή αιώνια άκαθάρσιας.

Η φοβερά περίοδος για τήν οποία μιλεί ο Μισέλ αρχίζει. Η ανθρωπότης αφού έπροχώρησε μέ τά λαμπρά φώτα που έφρχιναν στη θριαμβευτική λεωφόρο της αι 'Αθήνας, ή Ρώμη, ή 'Αλεξάνδρεια, ζαναγορίζει έξαρνα πίσω. Καί σε λίγο τό σκοτάδι γίνεται τόσο ώστε χάνει εντελώς τό δρόμο της. Ο κλήρος της νέας θρησκείας για να χτυπήη εκείνην που κατελύθη που έδιδασκε τή χαρά της ζωής, που τήν μετέβαλε ή παραγωγή της σε κτηνώδεις ικανοποιήσεις των αισθησεων, άφεντε στον άνθρωπο και τής άγνοτησε χαρές, κι' αυτους ακόμη τους άγαθούς όρους της ζωής του. Ο άνθρωπος πρέπει να υποφέρει. Η ζωή του πρέπει να είναι τέτοια, ώστε τό τέλος να πάρη δελτίο με κάταλογο όσο τό δυνατόν περί τολών βασάνων για να τόν μπάσει στον παράδεισο ο άγιος Πέτρος. Όλα πέφτουν παντού. Στάς 'Αθήνας ο μητροπολίτης δεν έβρει ούτε όσα γράμματα χρειάζονταν για μιά ύτογοιμή στα έπιτόμια, στην 'Αλεξάνδρεια έχει όφσει κάθε άλλη λαμπρά ήλιό του παρελθόντος και έπαναλαμβάνουν μόνον τά άσχημά παραγγέλματα του Γρηγορίου που θεοοεί τό λουτρό άμάτηρας και τό έπιτέθει μόνον για λόγους υγιείας, του 'Οριγένους, του Κλήμους. Στη Ρώμη κυριαρχεί ένας σατάτης που εν όνόματι της δευτέρας ζωής βασανίζει τους ανθρώπους. Ο πάπας.

Στό Παρίσι από τήν λαμπράν διάβασιν των Ρωμαίων είχε μείνει μόνον τό έρείπιον των θεμαίων που είχαν ιδρύσει ο τελευταίος ελλην ήγειων. Ο Τουλιανός. Αλλά τό όνομα του Τουλιανού τό αναφέρουν μέ φρίκην. Είναι ο άποστάτης. Μόνον έχει μακράν εις τήν άνατολικήν αυτοκρατορία ανδύτητα ακόμη. Περνούν από τόν θρόνον του Βυζαντινών αυτοκράτορες που προσπαθούν εις θυμηθούν ότι είναι Έλληνορωμαίοι. Ο φανατισμός τους βαπτίζει εικονομάχους και τό κακόν προχωρεί. Όλα πρέπει να υποκύψουν. Το μόνον άγαθόν που συντηρεί ή 'Ανατολή είναι τά λουτρά της. Είς τήν Κωνσταντινή δεν είχαν παύσει να λειτουργούν λουτήρες δημοσίου και εις τήν 'Αλεξάνδρειαν ο κατακτητής της καλήςς Όμάρ και ο στρατηγός του 'Αρνόν ναίνε τους 150,000 τόμους της ιστορικης βιβλιοθήκης της πόλεως, αλλά διατηρούν τούλάχιστον τά λουτρά. Στους λαούς της Άσσεως ο καθολικός άποστιγεί όλοένα και περισσότερο τή ζωή. Ο άγιος Κλήμης ο 'Αλεξάνδρεως έθεοοοσε τά λουτρά ένα είδος προλασχευής για όργια, ο 'Αθανάσιος απαγορεύει στις παρθένους να πλύνουν τίποτε άλλο έκτός των χεριών και ποδιών και ο άγιος Γερώνυμος παρουσιάζει ως μέδολο τόν άγιον Πατριώνα. Ο όσιος αυτός δεν είχε άλλαξι ποικίμωμο σε όλη τήν ζωή. Καί όπαρουν εις τήν 'Ανω Θρησάδα μοναστήρια με εκατοντάδες μοναχούς που μωμούνταν τόν Πατριώνα. Καί τόση εινε ή αντίπαθεια του κλήρου, που διετεί τά πάντα και ρυθμίζει τή ζωή, προς τά λουτρά, ώστε έπηρεάζονταν ακόμη και οι γιατροί. Ο δόκτωρ Καμπάνης άνεκαλυψε έγγραφον ιατρική οδηγία του μεσαιώνος που χαρακτηρίζει τά λουτρά ανθυγιεινά. Δεν λούονται πλέον. Ο ιστορικός του Καρολομάγου αναφέρει ότι ο μέγας εκείνος βασι-

λεύς έσυνέχιζε τάς ρωμαϊκάς αυτοκρατορικάς παραδόσεις, μόνον και μόνον γιατι άγαποσε πολύ τά λουτρά. Είνε και άλλοι που διατηρούν λουτρήρα, άλλ' είναι τόσο λίγοι ώστε τους αναφέρουν οι ιστορικοί. Τά θεμαία λουτρά έχουν εξαφανισθεί έξ όλοκληρου μέχρι του δωδεκάτου αιώνος. Καί τότε μόνον αρχίζουν πάλιν χάρις στους σταυροφόρους, που γυρίζουν από τήν 'Ανατολή. Τά λουτρά καθιερούνται σιγά-σιγά κατά τόν 14 αιώνα. Η επικοινωνία με τήν 'Ανατολή εινε περισσότερο πυκνή. Έν τούτοις ή εκκλησία ανθίσταται όσο μπορεί άκόμη. 'Υπαρχει ένα άποφασισ της Συνόδου της 'Αβινιόν τό 1441 που απαγορεύει και στους παντρεμένους να πηγαινουν στα λουτρά. 'Υπαρχουν δημόσια τώρα κεία, αλλά τά θεοοουν κέντρα ήδονης και διαφθοράς.

Τά λουτρά καθ' όλον σχεδόν τόν 15ον και 16ον αιώνα περνούν στην Εύρώπη ως νέα επικίνδυνα ήθη. Καί πως οι ήθιολόγοι της εποχής κραυγάζουν διά τή φοβερή μόδα των λουτρών. Αυτός ο σκανδαλογράφος Μοραντόν τά βλέπει καχύποπτος. Ο 'Ολιβιέ Μαγιέρ τά καυτηριάζει. 'Άλλως τε στα λουτρά είχαν άρχισει να μεταχειρίζονταν άρώματα, καλλυντικά μυστικά. Καί δεν καθιερόνται ως άκαταήτητα, ως άνάγη της ζωής παρά μόνον κατά τό τέλος του 18ου αιώνος. Τότε μόλις βρίσκοντο στο παλάτι των Βερσαλιών με τήν Μαρία 'Αντοναέττα επί κεφαλής να γίνονται κάθε μέρα λουτρά. Η κυρία ντε Καμπάν τά έχει περιγράψει θαυμάσια.

Η πρόοδος αυτή της εθνοπαϊκής ζωής του 18ου αιώνος όφειλεται εις τους ταξείδιότας της 'Ανατολής. Τήν είχαν άρχισει οι σταυροφόροι, αλλά οι περιηγητάι του 16ου του 17ου και του 18ου αιώνος έγινεν οι κήρυκες των λουτρών. Περιγράφουν τά τουρκικά λουτρά στα βιβλία που έκδίδουν όταν ζαναγορίζουν στις πατρίδες τους και ο θαυμασμός προς τήν ευτυχία αυτήν έκδηλώνεται. Οι Τούρκοι, εκείνο που δεν έκμαν εις τίποτε άλλο, τό εκμαν στα λουτρά. Οι λουτήρες τήν εις έργα τέχνης. Έκει άπασχολούνται οι άρχιτέκτονες των, εκεί μεταχειρίζονται τά μαρμαρα, τά πολύτιμα μέταλλα. Αι γυναίκες των, αι πλούσια χανούμ, όφου τους εινε άπρηγορευμένη κάθε άλλη χαρά έξω από τό σπίτι διαμερούμεν σχεδόν στα λουτρά. Έκει γυροφέρνουν μεταξύ των, εκεί γίνονται αι συναναστροφαι των, παραθέτουν γευμάτα όλόκληρα ή μιά στην άλλη. Οι Τούρκοι περιμένουν πλύνονται διαρκώς όπως οι αρχαίοι Αιγυπτίοι ιερείς. Οι πιστοι για να μωβουν στα τζαμιά πρέπει να καθαρσθούν άν θέλουν να τους άκούση ο προφήτης. Η καθαρότης τους εινε νόμος.

Αυτός ο πολιτισμός από τόν όποιον προήλθαν τά σημερινά λουτρά, ή χαρά των εκατομμυριών ανθρωπων που λούζονται στις λουτροπόλεις και στας έλεύθερες ακτές των θαλασσών συντηρήθη από τους Τούρκους. Η Εύρώπη τους τόν όφειλει.

Δ. Α. Κόκκινος

ΑΠΟ ΤΑ "ΓΕΡΟΝΤΙΚΑ,"

[Του 'Ιβξν Τουρργκνέιφ

Τι 'όμορφα τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα...

Είνε πολύς καιρός τώρα που κάπου έχω διαβάσει—που όμως δεν θυμομαι—ένα ποίημα. Το ποίημα αυτό γόχηγορα λησμονήθηκε από μένα άλλ' ένας μικρός τόν στίχος διατηρήθηκε στο μνημοτικό μου :

«Τι όμορφα, τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα».

Είνε χειμώνας; ή πάχνη έχει σκεπάσει τά τζάμια των παραθυριών μου; στη σκοτεινή κάμαρη κάθωμαι μονάχος μου, μαζομωμένος σε μιά γωνία ένα άλειμματοίρη φωτίει τή κάμαρη στο κεφάλι μου αναδεινούνται όλονένα οι στίχοι :

Τι όμορφα, τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα.

Βλέπω τόν έαυτό μου μόρδς στο χαμηλό παράθυρο ενός μικρού ρουσσικού χωριόσπιτου. Το καλοκαινό βραδάκι ήσυχά — ή συχα κουκουλώνει με πυκνό σκοτάδι όλα όλόγερα. Στόν θεριμόν άγρια μωρζει άγιοκλήμα και φίληρα, στο παράθυρο άκουμπώτας στο σπαθότο χέρι της και με γεγυό τό κεφάλι κάθεται ΕΚΕΙΝΗ. Κυτάζει όφων τόν ουρανό, σα να παρμένη τήν εφάνησιν τόν πρώτον άστρον. Τι άποιακά έμψυχωμένα ποιηται τά σοβαρά της μάτια, τι άθωα, που ζαναγογούνται τά χείλη της!

Πόσο ρυθμικά αναλείνε τό περιστερένιο στηθάκι της, που μόλις αναφαινεται ! Έγώ δέν τολιάω να τής όμιλήσω.

Η κάμαρη όλοένα σκοτεινιάζει. Το μωλοσμένο κερι τρίζει, άσπρουθερές σκιές περπατούν στο χαμηλό ταβάνι'ό πάγος τριζοβολάει και μανιάνει πίσω στον τοίχο — και σα ν' άκούω ένα γεροντικό μωρημούρισμα :

Τι όμορφα, τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα.

Τώρα μπροστά μου αναδεινούνται άλλες μορφές... 'Ακούγεται χαρούμενη άντάρα οικογενειακής κοζιάκης ζωής. Δυό ξανθά κεφάλια, κολλημένα τώνα στάλλο, με κτυπον με τά όλογάλανα μάτια τους. Τά κόκκινα μάγουλά τους φουσκάνουν από άκρότητο γέλιο. Το κερι σιγά-σιγά σβήνει. Ποιος βήχει έκει ύπόκαφα από βράχος; Ζαρωμένο, κουλουριασμένο, μαζεμένα σιμά μου και από καιρό σε καιρό τερμουλιάζει... Ποιός; Ο σκύλλος μου, ο μόνος μου πιά σύντροφος... Νωιάώω κρο... άνατριάζω... κι' όλοι εκείνοι πέθαναν...

Τι όμορφα, τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα.

Μετάφρ. Βικτ. Ζαριφοπούλου

